

sing me in

collective singing in the integration process of young migrants

**Cantant amb grups
de joves refugiats**

Free handbook

www.SingMeIn.eu

Editor

Aquest manual és publicat per la European Choral Association – Europa Cantat (Weberstrasse 59a, 53113, Bonn, Alemanya) per al projecte “Sing Me In”.

Pot descarregar-se, distribuir-se i imprimir-se lliurement.

El text escrit per les organitzacions està autoritzat sota la llicència “Creative Commons Attribution 4.0 International Public License”. Pot ésser compartit i adaptat sota condicions:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Les cites, els exemples musicals o les imatges poden tenir el seu propi estat de drets d'autor, que hem tractat d'aclarir en cada cas.

Socis del projecte

El projecte “Sing Me In” està condicionat per:

the European Choral Association - Europa Cantat (DE) www.europeanchoralassociation.org

en associació amb:

Estonian Choral Association (EE) www.kooriyhing.ee

Sulasol (FI) www.sulasol.fi

Ung i Kor (NO) www.ungikor.no

ZIMIHC (NL) www.zimihc.nl

Koor&Stem (BE) www.koorenstem.be

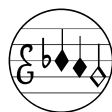
A Coeur Joie (FR) www.choralies.org

Musica International (FR) www.musicanet.org

Moviment Coral Català (CAT/ES) www.mcc.cat

Koro Kulturu Dernegi (TR) www.korokulturu.org

Fayha Choir (LB) www.fayhachoir.org

SULASOL

Aquest projecte ha estat finançat amb el suport de la Comissió Europea..

Aquesta publicació només reflecteix les opinions de l'autor, i la Comissió no es fa responsable de l'ús que es pugui fer de la informació aquí continguda..

Erasmus+

Llistat de col·laboradors

Moltes persones han contribuït en el projecte, oferint temps i energia per corregir, traduir, compilar informació i textos. Podeu consultar-ne la llista a www.SingMeln.eu

La redacció dels manuals ha estat supervisada per:

Burak Onur Erdem, Ingvill Espedal, Côme Ferrand Cooper, Sonja Greiner, Lucille Lamaker, Gautier Lemoine, Olav Øyehaug Opsvik, Pierre-Luc Pfrimmer, Liesbeth Segers, Çağlar Tosunoğlu, Marina Velázquez and Jean Claude Wilkens

Taula de Continguts

Benvingut a "Sing Me In"!	5
De què tracta el projecte "Sing Me In: Collective singing in the integration process of young migrants"?	5
La nostra contribució: Quatre manuals per descarregar.....	7
Introducció a aquest manual #1	9
Per què hauria de cantar amb refugiats?.....	10
Capítol 1: Organització	14
Com començar.....	14
Reptes en un sector sempre canviant i imprevisible.....	16
Capítol 2: Actituds	17
Cant coral hospitalari.....	17
Quina és la diferència?.....	19
Una comunitat càlida i amistosa.....	19
Quin és el seu objectiu? Procés, no producte.....	20
Capítol 3: Repertori	21
Com decidir un repertori.....	21
Capítol 4: Dirigint les sessions	24
Preparació de les sessions.....	24
Tècnica de direcció i assaig.....	25
Capítol 5: Actuacions	28
És necessari?.....	28
Quins són els reptes?.....	29
Com es resolen?.....	29
Recursos i referències	31

Benvingut a “Sing Me In”!

Estimat lector:

Gràcies per prendre's el temps de llegir aquest manual. Realment esperem que li resulti útil i el motivi a afrontar nous projectes musicals! Aquest manual forma part d'una sèrie de quatre desenvolupats en el marc d'un projecte europeu dut a terme del 2016 al 2018. En aquesta introducció, presentarem breument de què tracta aquest projecte i com aquest pot ser-li d'utilitat.

De què tracta el projecte “Sing Me In: Collective singing in the integration process of young migrants”?

Molts joves s'enfronten a un alt risc d'exclusió a causa del seu origen socioeconòmic, pel barri on viuen, els antecedents de la seva migració, etc. El projecte "Sing Me In" té com a objectiu proporcionar als directors de cors infantils i juvenils i professors de música, o a qualsevol persona interessada, enfocaments pedagògics i eines que permetin que les activitats de cant col·lectiu tinguin un paper positiu en el procés d'integració dels joves en risc d'exclusió.

Diverses organitzacions juvenils involucrades en el cant col·lectiu han expressat la seva necessitat i la dels seus propis membres d'eines estructurades per abordar els problemes en qüestió: les organitzacions juvenils a nivell mundial comparteixen els mateixos reptes i només són parcialment conscients de les solucions desenvolupades en altres països europeus. Els socis del projecte van decidir abordar aquestes necessitats a nivell europeu, per garantir que tot el sector i la major quantitat possible de joves puguin beneficiar-se'n a Europa.

Onze organitzacions musicals de deu països, involucrats en el treball juvenil, han unit forces i han utilitzat les seves extenses xarxes per recopilar bones pràctiques en les seves respectives àrees professionals i geogràfiques. Basant-se en aquesta rica contribució del sector, i amb el suport d'experts i professionals, han decidit desenvolupar col·lectivament continguts pedagògics innovadors.

Els principals resultats del projecte són tres manuals i una guia de repertori dedicat, dirigits a directors de cors infantils i juvenils i professors: consells de repertori, obstacles a evitar, exemples de bones pràctiques, estratègies de comunicació, consells de finançament, pautes per a la preparació del cantant, etc. Els manuals estan disponibles en 11 idiomes per permetre una difusió eficient i garantir un impacte màxim a tota la comunitat de treballadors juvenils a Europa i més enllà.

Per garantir una difusió eficient, hem organitzat un cicle d'esdeveniments multiplicadors internacionals i nacionals que formen part d'esdeveniments de formació i conferències que reuneixen els nostres grups d'interès a tota Europa. Aquests esdeveniments són una oportunitat per acostar-se als professionals actius que a la vegada utilitzaran i difondran els mètodes més lluny.

Basant-se en descobriments antropològics, la veu humana va ser probablement un dels primers instruments utilitzats pels humans per produir música junts, i va ajudar els membres d'un grup a desenvolupar les seves habilitats, compartir emocions, organitzar la vida en comú. El cant col·lectiu va proporcionar un sentit de pertinença. El projecte "Sing Me In" es basa en una tradició mil·lenària per mirar el futur: ofereix eines innovadores i eficaces per ajudar els joves a reunir-se sense prejudicis, adquirir habilitats i entrar en una relació productiva i equilibrada amb la comunitat.

Per què el cant col·lectiu pot ser útil per a la integració?

El cant col·lectiu és un acte social: es tracta de cantar junts. I cantar junts pot crear una forta, emocional i feliç connexió, fins i tot entre persones amb formes de vida molt diferents. Basant-se en aquesta experiència emocional compartida, que implica bellesa, esforç i diversió, pot començar i créixer una nova relació. Cantar en sí mateix és, naturalment, només una eina per igualar l'estat dels participants: mentre cantem, som primer i principalment cantants, col·laborant per crear un resultat musical compartit. Això permet una nova relació basada en la igualtat (tots som cantants aquí) que es poden utilitzar per superar les diferències percebudes i entrar en una fase de diàleg i comprensió. No obstant això, aquesta eina no és única! El cant col·lectiu és només una eina d'integració/inclusió entre moltes altres eines meravelloses (altres activitats musicals, esport, educació, experiència laboral, treball comunitari, etc.) i es pot combinar amb moltes altres activitats que comparteixen els mateixos objectius.

Citem aquí a Anne Haugland Balsnes¹:

"La veu cantant forma part del cos, i està estretament lligada a la respiració. Per tant, el cant relaxa i exercita els músculs, els ossos i la capacitat pulmonar, i contribueix a un estat general de benestar físic. A més, el cant coral aporta alegria i excitació a més d'un estat general de benestar mental. Cantar en un cor es descriu com un "furor", com "enamorar-se" o una "eufòria duradora". Experiències com aquestes són significatives per a la salut i la qualitat de vida.

Una de les coses més importants en termes d'integració en un nou país és la competència lingüística. En un cor es pot aprendre un nou idioma en un entorn fàcil i amigable, mitjançant la comunicació a la pràctica coral i a través de les lletres de les cançons. No has de parlar la llengua nativa amb fluïdesa per ser acceptat com a membre íntegre del cor. Un cor contribueix a la creació de xarxes socials, que també són fonamentals per a la integració.

El cant coral és la forma més senzilla de fer música, ja que l'instrument, la veu cantada, forma part del cos. Només necessites un grup de persones, un lloc i un director, per fer un cor. Tot i això, no es dona per fet que s'aconsegueixin els avantatges esmentats anteriorment. És crucial que tant la part social com la musical del cor estiguin impregnades d'hospitalitat."

El títol del projecte utilitza les paraules "El cant col·lectiu en el procés d'integració de joves migrants". Mentre discutim cadascun d'aquests termes a continuació, en sí mateixos indiquen clarament que el nostre principal objectiu és donar suport a processos i projectes que ajuden a superar les diferències. Conseqüentment, amb el temps, s'acaben descobrint maneres de connectar-se a nivell individual, creant nous vincles i un sentit de pertinença a un mateix grup. Els joves migrants, recentment arribats o arrelats a famílies amb forts antecedents migratoris, formen part de les nostres societats europees. Aprenen, treballen, juguen, parlen i es mouen amb la resta de la seva

¹ Anne Haugland Balsnes estudià el KIA Multicultural Gospel Choir (The KIA Choir, <http://kianorge.no/gospelkor/>) a Kristiansand, Noruega, durant la primavera del 2012. El cor és part de KIA – que significa "Kristent Interkulturelt Arbeid", o "Treball Intercultural Cristià". L'estudi es basà en l'observació de participants i entrevistes, i se centrà en els membres amb antecedents com a refugiats.

generació, els adults del demà. La forma en què es relacionen amb el seu entorn, i la forma en què s'interactua amb ells, defineix parcialment com funcionaran les nostres societats els propers anys. Encara que és molt probable que hagueu descarregat aquest manual d'internet, creiem que les xarxes digitals i les comunitats virtuals no són una resposta als reptes que es plantegen. Necessitem contacte, intercanvi, diàleg i cooperació a la vida real.

El cant col·lectiu és una forma d'art molt flexible, simplement definida per un mètode (cantar junts), i per tant es pot adaptar i adoptar nous continguts musicals i culturals. Aquest esperit d'unió, de trobada pacífica, és al cor de l'ideal europeu (tal com ho exemplifiquen moltes iniciatives, més enllà de les institucions de la Unió Europea).

Per a qui és aquest projecte?

- **Objectius finals:** El projecte té com a objectiu beneficiar als joves
  - que viuen en diferents països europeus i més enllà
  - de la cultura del país amfitrió i d'altres orígens culturals (migrants i refugiats)
  - cantants i encara-no-cantants
- **Objectius directes:** Els manuals s'han escrit per servir a
  - professionals del sector de la joventut: directors de cors infantils i juvenils, treballadors socials
  - (música) professors que vulguin treballar amb nens/joves de diferents orígens culturals
- **Multiplicadors:** Per difondre les eines desenvolupades, confiem en una àmplia xarxa de
  - organitzacions que arriben als professionals del sector de la joventut
  - organitzacions que poden presentar exemples de bones pràctiques i/o difondre els resultats del projecte, incloent els manuals i la guia de repertori

La nostra contribució: Quatre manuals per descarregar

El resultat de la nostra feina són tres manuals i una guia de repertori que poden ser descarregats lliurement des del lloc web www.SingMeIn.eu

- "Sing Me In: Cantant amb grups de joves refugiats"
- "Sing Me In: Incloent joves d'origen migratori a cors ja existents"
- "Sing Me In: Treballant en un ambient escolar"
- "Sing Me In: Guia de repertori"

Cada un dels tres manuals està disponible en 11 idiomes: àrab, català, holandès, anglès, estonià, finlandès, francès, alemany, noruec, espanyol i turc. Si està interessat en contribuir amb una traducció en el seu propi idioma, si us plau, no dubti en contactar-nos! Si voleu saber si s'han proporcionat altres traduccions mentrestant, si us plau consulteu la web

www.SingMeIn.eu.

Quins resultats esperem?

Nosaltres esperem:

- Veure que els nostres manuals contribueixen a emprendre més projectes d'integració
- Veure que cors regulars acullen participants més diversos
- Veure que l'alumnat i les classes es beneficien del cant (millors resultats acadèmics i millor dinàmica de l'aula)
- Veure a tots els participants i organitzadors recompensats amb diversió i alegria, rialles compartides i música

Per aconseguir això, necessitem la vostra ajuda! Si li agraden aquests manuals, comparteixi'ls amb els seus companys i amics. i si no li agraden, si us plau faci'ns saber en què podríem millorar!

Algunes explicacions sobre opcions terminològiques

El títol del projecte en anglès és "Sing Me In: Collective singing in the integration process of young migrants".

Aclarim aquests termes:

[...] collective singing [...]

Encara que la majoria dels socis d'aquest projecte estan involucrats en el cant "coral", creiem que qualsevol forma de "cant col·lectiu" pot ser beneficiosa. La configuració coral tradicional – un director, partitures i cantants que canten diferents veus – no és l'únic format rellevant per aquest projecte. Per tant, el nostre enfocament engloba qualsevol activitat de cant compartida, a cappella o amb instruments, a l'uníson o a vèries veus, així com qualsevol tipus de repertori o estil. Aquí, el principal actiu és la íntima i connectadora experiència de mesclar veus.

[...] integration process [...]

Sabiem des del principi que el terme "integració" pot considerar-se "passat de moda" o "equivocat" o "políticament incorrecte", en alguns països, cultures o idiomes. El nostre objectiu no és decidir si els migrants han de ser "integrats" o "inclosos" (o qualsevol altre terme). El nostre objectiu és proporcionar idees i eines que puguin adaptar-se a contextos increïblement diversos, on les persones de diferents procedències han de conèixer pacíficament en un espai geogràfic, polític, econòmic i cultural; en el que el cant col·lectiu pot ser una eina per a que la gent es trobi i intercanviï. En resum, simplement millorar la vida de totes les parts implicades.

Tingueu en compte que és una via de doble sentit: la cultura d'acollida necessita integrar-se igual que les cultures dels migrants. Al nostre món divers, tothom necessita integrar-se.

[...] young [...]

El projecte se centra en els joves migrants. Per "joves", entenem globalment les persones en els seus anys de formació, inclosos els nens (a partir de l'edat del jardí d'infants), fins l'edat en què entren a la vida adulta. Allà on tenim en ment una edat específica, aquest està indicada. Evidentment, aquesta és una noció extremadament variable, depenent del país, la cultura i les situacions socioeconòmiques². També s'adonarà que a vegades ens referim a activitats i pràctiques que combinen generacions, com a eina d'integració, o fins i tot que intentem aprendre alguna cosa de les experiències que s'han desenvolupat per a adults però de les quals en podem extreure informació útil per compartir. A la inversa, molts dels consells i trucs esmentats als manuals també es poden aplicar quan es treballa amb adults en un context similar.

[...] migrants [...]

Segons la UNESCO, el terme "migratori" es pot entendre com "qualsevol persona que viu temporalment o permanentment en un país on no va néixer, i que ha adquirit importants vincles socials amb aquest país". Aquesta definició inclou als refugiats i als sol·licitants d'asil.

El nostre projecte, però, té un abast més ampli, potencialment incloent els joves d'origen migrant (primera, segona o fins i tot tercera generació), que poden necessitar una major integració (o inclusió) a la cultura d'acollida. Som plenament conscients que hi ha joves migrants que ja estan integrats i que no necessitaran suport. A més, molts dels consells i trucs recollits també es poden aplicar a treballar amb joves no migrants que no tenen accés a la cultura i que estan en desavantatge social o d'altre tipus.

---

² Quan no es dona cap indicació, utilitzem els següents rangs d'edat: Nens = 0 a 12, Adolescents = 13 a 18, Joves Adults = 18 a 30, Gent Jove = 13 a 30

Clément Vidal

Introducció a aquest manual

Aquest manual és per a qualsevol que consideri o planegi començar un projecte que inclogui el cant col·lectiu amb refugiats i sol·licitants d'asil en centres de refugiats i asilats, campaments o allotjaments similars per a persones que emigren o fugen de la guerra i la pobresa. Aquest manual ha estat escrit i creat pels socis de la Unió Europea, Turquia i el Líban, i es basa en la informació procedent de fonts d'aquestes mateixes regions. Aquest manual específic ha estat coordinat per l'Associació de Cultura Coral a Turquia, i Ung i Kor, la federació noruega per a nens i cors de joves.

S'han recollit diverses històries i experiències de totes aquestes regions a través de dos conjunts de qüestionaris. Després de recollir informació sobre més de 100 projectes diferents de cants col·lectius i joves migrants, els creadors d'aquest manual es van acostar als administradors dels projectes seleccionats per respondre preguntes més detallades relacionades amb treballar amb refugiats en centres o camps de refugiats. L'estructura del manual ja estava definida fins i tot abans d'iniciar aquesta última part del procés d'investigació, i les preguntes del segon qüestionari es van dissenyar per adaptar-se a aquesta estructura.

A més d'aquests dos qüestionaris, es van realitzar entrevistes informals i converses a través de les xarxes de les organitzacions esmentades, així com l'experiència pràctica dels diferents socis implicats. Es fa referència a algunes fonts bibliogràfiques i en línia, i us recomanem que les consulteu per a més lectures. A més de la nostra reflexió i assessorament basats en la recerca esmentada, el professor de música noruec i l'experta en cors, Anne Haugland Balsnes, també han contribuït amb un breu text al capítol 2.

L'objectiu de l'estructura i dels escrits d'aquest manual és guiar i, no menys important, encoratjar a qui consideri treballar amb el cant col·lectiu i refugiats. Per aconseguir aquest objectiu, hem dissenyat una estructura on donem consells pràctics a més de reflexions sobre els diferents reptes i qüestions que les nostres fonts han plantejat en el procés d'investigació. La recerca es basa en projectes de diferents formes, mides i objectius, i esperem que el nostre manual també sigui útil per a un rang equivalent de projectes en molts països diferents.

Tot i que proporcionem alguns consells clars i tangibles, també creiem que ni nosaltres ni els altres tindrem la

resposta definitiva sobre com afrontar els reptes que pugueu trobar al vostre projecte. Diferents segments de participants exigeixen diferents solucions i dissenys, i el mateix passa amb les diferents estructures de sistemes i institucions d'immigració en diferents països d'Europa i d'altres regions. El millor consell per començar és fer recerca, però també atrevir-se a involucrar-se amb projectes, persones i llocs on potser no en sapiguen el resultat.

Per començar, hem estructurat aquest manual en cinc capítols diferents: 1. Organització, 2. Actituds, 3. Repertori, 4. Dirigint les sessions i 5. Actuacions. D'aquesta manera, hem cobert una gran part de les diferents assignatures que haureu de considerar i treballar mentre planifiqueu el vostre projecte.

Al capítol 1, Organització, oferim alguns consells senzills sobre com començar i com tractar amb refugiats, voluntaris, empleats i altres persones involucrades en un camp en constant canvi i imprevisible. Intentem guiar-vos a través d'un procés que comença a formar la vostra idea original i, a continuació, us guiarà en tots els aspectes que haureu de tenir en compte, inclús en els més específics.

Al capítol 2, Actituds, ens ocupem de preguntes sobre com abordar aquest treball. Què fa que això sigui diferent d'altres sessions de cant, i com això afecta el treball. El capítol examina el tema basant-se en un text de la professora de música noruega Anne Haugland Balsnes sobre "cant coral hospitalari". Com es crea l'entorn ideal per a persones de diferents orígens culturals que arriben a un estrany país nou?

Al capítol 3, tractem el Repertori. Com es troba i se selecciona un repertori adequat per als refugiats? Quins són els factors que determinen una selecció de programes per a projectes corals amb refugiats? Quin tipus de gèneres, nivells de dificultat, idiomes i cultures s'han d'utilitzar?

El capítol 4 tracta de com dur a terme les sessions, esmentant detalls sobre els mètodes d'assaig i sobre com desenvolupar un bon equip de corals fora del grup. Les possibles vulnerabilitats o traumes que afronten els cantants, també s'han tingut en compte aquí. Aquest capítol també aborda com organitzar de manera més eficient la logística.

El capítol 5 se centra en l'aspecte de rendiment dels projectes. Què tan importants són les actuacions per al grup? Quin efecte tenen per a l'èxit del projecte? És imprescindible o pot ser una opció? Aquest capítol també reuneix moltes opinions diferents sobre la importància de les actuacions que acompanyen el treball amb els refugiats.

Per què hauria de cantar amb refugiats?

"Ara estem assistint als més alts nivells de desplaçament registrats. Un 65,6 milions de persones sense precedents a tot el món han estat obligades a abandonar [la seva] llar. Entre ells hi ha prop de 22,5 milions de refugiats, més de la meitat dels quals són menors de 18 anys. També hi ha 10 milions de persones apàtrides que han estat denegades de nacionalitat i accés a drets bàsics com educació, sanitat, ocupació i llibertat de circulació. (...) gairebé 20 persones són desplaçades a la força cada minut (...)" (ACNUR 2017a)

Aquesta cita i aquestes xifres de l'anuari estadístic de l'ACNUR del 2016 proporcionen un context subjacent als grans canvis que es produeixen i una part significativa del discurs polític actual a l'Europa contemporània. Si bé només el 17 per cent dels desplaçats del món estan sent allotjats a Europa (ibid), les xifres encara són sorprenents, i la població de refugiats d'Alemanya, per exemple, va augmentar més del doble al llarg del 2016. Encara, la fracció principal dels refugiats continua allotjant-se en un grapat de països pobres i en desenvolupament (ACNUR 2017b). Tot i que els estats, les organitzacions i les institucions treballen per resoldre aquesta situació, no hi ha cap dubte que això continuarà sent un gran problema mundial per a molts, molts anys per venir.

Com a ciutadans i altres éssers humans sovint sentim el desig de contribuir i ajudar els necessitats, i la majoria de nosaltres preferiria disposar d'àrees on poguéssim implementar les nostres millors habilitats i experiències. Si esteu pensant en treballar amb el cant col·lectiu i refugiats, probablement tingueu algunes habilitats i competències en aquest sector, i també compartiu la nostra convicció en el poder de la cançó i la música com a mitjà social per reunir a les persones i elevar-ne les millors qualitats. En els paràgrafs següents, simplement voldríem millorar les seves creences i animar-vos a fer els passos necessaris per a concretar la vostra visió. Llavors, per què hauríeu de fer-ho?

Funciona!

Els efectes socials, físics i psicològics del cant col·lectiu s'han estudiat de forma extensa, i hi ha massa estudis sobre aquest tema a què cal fer referència en aquest text. No obstant això, definitivament és un sector interessant per aprofundir-hi si us interessa. A més dels articles científics, hi ha molts exemples de fonts més fàcilment accessibles en línia que citen aquesta investigació³. Per als refugiats en particular, els efectes del cant col·lectiu en termes d'expressar emocions reprimides i, possiblement, reduir l'ansietat són molt rellevants. A part d'efectes provats com aquests, segurament tots estem d'acord que cantar junts és una forma ideal de socialització, intercanviant diferents expressions culturals i unint la gent. Si el vostre projecte es desenvolupa i s'implementa adequadament, definitivament serà una experiència positiva i gratificant per a tots els implicats.

És possible!

Tant si es tracta d'ONG que dirigeixin camps de refugiats o centres locals finançats pel vostre govern, les propostes d'activitats significatives i recompensables per als refugiats seran molt benvingudes. Hi ha múltiples fonts de finançament disponibles a la majoria de les àrees, i un projecte ben dissenyat ha de tenir bones possibilitats de rebre finançament. Com a artista, educador o treballador cultural, les seves habilitats organitzatives seran útils i utilitzables. Encara que hi ha algunes diferències clau amb altres parts del seu treball cultural diari, i no per això menys importants, és probable que ja tingueu moltes de les habilitats necessàries. A més, en comparació amb moltes altres activitats, el cant col·lectiu és altament factible a pesar de la imprevisible i difícil vida de molts refugiats. Requereix pocs recursos i és altament flexible respecte a les instal·lacions disponibles on es dugui a terme.

És necessari!

Molts refugiats i sol·licitants d'asil han viscut experiències molt dramàtiques i traumàtiques i, mentre estan en trànsit en un camp o centre d'asil, el futur no està clar i la seva vida diària pot ser molt desafiant. Una experiència social i catàrtica a través del cant col·lectiu no només pot ser una benvinguda distracció dels reptes als quals s'enfronten, sinó també una activitat molt gratificant i significativa. En alguns casos pot ser una salvació d'una profunda frustració, depressió, soledat i ràbia. De fet, si se li dóna una escena per a desenvolupar-se i prosperar en col·laboració amb altres persones, no s'hauria de reduir a una activitat de passatemps trivial. El vostre treball pot millorar seriosament la qualitat de vida de les persones.

La nostra esperança és que, després de llegir aquest manual, se senti inspirat i estigui encara més preparat per assumir un nou repte i contribuir en alguna cosa bona per a les persones que s'enfronten a situacions de vida altament desafiantes. També creiem, i hem vist, que tothom que participi en aquests projectes tindrà una gran sensació de recompensa i desenvolupament personal al llarg del procés. Ser capaç d'ajudar i fer alguna cosa per als altres no només el farà sentir-se bé, sinó que pot sorprendre's també del que els nous amics i persones, de les que potser pensa que en té més que suficients per tractar, poden ser capaços de donar-li!

Per motivar-lo encara més, acabarem aquesta introducció amb la història de Farah, que va trobar el seu camí a l'idioma del seu nou país a través de cançons al jardí d'infants.

Podeu fer-ho i, si ja ho està considerant, hauria de fer-ho! Bona sort!

De la cançó a l'idioma

per Nora Bilalovic Kulset, Post Doc al Departament de Música, Universitat noruega de Ciència i Tecnologia (NTNU).

El cant trenca la barrera de l'idioma i "enganya" al llenguatge dins del cervell. Llegeixi sobre Farah, de tres anys, i el moment en què va trencar la barrera lingüística cantant, i per què pot passar d'aquesta manera.

Farah (3 anys) està asseguda al banc juntament amb els altres en el moment de l'assemblea. Ha assistit al jardí d'infants durant dos mesos, però no ha pronunciat cap paraula. Tranquil·la i tímida, a vegades pot jugar a fer de bebè quan els nens juguen a rols. Un bebè tranquil i tractable. En la major part del temps es manté en sí mateixa sense fer-se notar pels altres nens. Com és habitual, cantem junts a l'assemblea les mateixes cançons infantils noruegues que hem practicat durant tot el semestre. De cop i volta, s'escolta una nova veu, clara i precisa. Em giro cap a Farah juntament amb tots els altres. Ella canta en veu alta i clara, amb pronunciació perfecta, coneixent

³ Trobareu un recull d'enllaços al web de l'Associació Coral Europea – Europa Cantat

cada moviment i cada gir de la melodia. Se'm posa la pell de gallina mentre seguim cantant, i les cares dels altres nens brillen amb grans somriures. Estan dient: "Mireu la Farah, se sap la cançó! Ella se sap la cançó! Ei, Farah, Farah, ensenya'ns-ho!" I la Farah s'estira i somriu contenta i orgullosa mentre continua cantant. Després de l'assemblea, és hora que "l'ajudant del dia" triï un ajudant per tal de crear un portal amb els braços que tothom ha de creuar per arribar a la taula del dinar. Farah mai no havia estat escollida per ajudar. L'ajudant d'avui és un dels nens més grans, amb molt de capital social. Sense cap dubte, selecciona a Farah com a ajudant, i comença una altra cançó infantil. Farah també la sap. Els altres adults i el jo intercanviem mirades, i tots sabem que, a partir d'avui, ha començat una nova realitat per la Farah. Ara és dins i pot adquirir més habilitats lingüístiques jugant amb els altres nens.

Cantar pot ser un camí cap a l'aprenentatge d'idiomes de moltes maneres, i en aquest breu text voldria parlar-vos sobre tres maneres diferents en què això pot succeir:

- Es trenca "el doble vincle"
- Practiquem sense compromís mentre cantem
- "Enganyem" el llenguatge dins del nostre cervell mentre cantem

"El doble vincle" – esdevenint amics

Qualsevol que treballi amb nens que parlen una llengua estrangera està familiaritzat amb la situació en què el nen sense les habilitats necessàries per la llengua materna pugui mantenir-se apartat quan els altres nens juguen. Això no és necessàriament una acció conscient dels altres nens, però no és fàcil jugar amb algú que no entén el que dius. Això està ben descrit tan per Kibsgaard i Husby (2014) com per Tabors (2008). El problema que patirà qualsevol persona que aprengui una llengua nova és el següent: Per aprendre l'idioma, necessito accés a algú que el parli. Però per tenir accés a qualsevol que parli la llengua, ja he de saber alguna cosa. És aquesta situació que anomenem "el doble vincle" (Tabors 2008). Trencar aquest doble vincle, per a què el nen pugui unir-se a la interacció social, és una clau important per obtenir accés a l'idioma que un està aprenent.

Aquí és on entra el cant. Si cantem molt junts al jardí d'infants – i ens atenem a un repertori que repetim molt, perquè tothom es familiaritzi amb les cançons – podem trencar el doble vincle, com passa en la història de la Farah. Per als nens, el cant és diferent que per a molts adults. Podem veure-ho com una activitat, alguna cosa que sabem fer o no, quelcom que hem de fer o quelcom per passar temps. Per als nens, el cant és una forma de comunicació: un idioma que utilitzen per enfortir els vincles. De fet, funciona de la mateixa manera per als adults, però moltes vegades els nostres pensaments sobre la qualitat, recordant lletres i el bon acompliment, ho eclipsen. Però quan cantem junts, augmentem el nostre nivell de l'hormona de l'amor oxitocina al nostre organisme. L'oxitocina ens fa més empàtics, ens agradem més uns a altres, confiem més en els demés, i pensem més en la companyonia que en nosaltres mateixos (Grape et al. 2003; Keeler et al. 2015; Kreutz 2014). Si deixen de banda les idees sobre si la nostra entonació és correcta, o si als nens els agrada la cançó que estem cantant, els adults també poden treure més profit d'aquests processos. En qualsevol cas, els nens son part d'això i, d'alguna manera, estan cantant el seu camí a una comunitat més gran, a noves amistats i noves formes d'estar junts. Imagineu que meravellós és seure als gronxadors i cantar una cançó que tots dos coneguem, encara que un de nosaltres no parli molt bé l'idioma. Sí, això passa.

Aprenent sense la necessitat de recordar

L'oportunitat de provar un nou idioma sense compromís, i sense desqualificar-te a tu mateix perquè tens por de no trobar les paraules correctes, també és clau per aprendre l'idioma, d'acord amb (entre d'altres) Tabors (2008). Hem de crear situacions en què l'estudiant pugui observar a fons els nens i els adults que utilitzen l'idioma, i després provar frases i fonemes que no necessàriament s'utilitzin en un context comunicatiu regular, comenta Tabors. Això sona a resultats ordenats per a aquells de nosaltres que ja estem investigant nens, cantant i aprenent idiomes. No és exactament això el què passa quan cantem junts? El nen pot observar als nens i adults cantant i fent servir l'idioma – i unint-s'hi, el nen practica el nou idioma sense cap compromís. La melodia de la cançó també contribueix a l'entonació i al ritme de sincronització del fonemes difícils. Algunes cançons infantils poden tenir lletres estranyes, però segueix essent un llenguatge útil. Tot això contribueix positivament a l'aprenentatge d'idiomes.

Eganyant el cervell amb cançons

Parlar i comunicar-se a través d'un idioma, i cantar una cançó lírica, són dues operacions diferents per al cervell (Sacks 2007). Per aquest motiu, les persones que han patit un vessament cerebral i han perdut la capacitat de parlar, encara són capaços de cantar cançons⁴. Dit de manera senzilla, cantar cançons en un idioma concret "enganyarà" al cervell sobre aquest idioma. El cervell està gaudint de la companyia a través del cant col·lectiu i no sospita res. Mentrestant, passen moltes coses, com la llengua que practica cada nou moviment que ha de fer-se en aquest nou idioma, i les frases i frases es queden enganxades a la memòria. I aleshores, un dia, escoltarà al nen que té una llengua materna estrangera utilitzar frases d'una cançó per acostar-se a altres persones. Amb una cançó familiar, això garantirà una bona resposta d'altres nens (i no menys important, adults!).

L'exemple que s'utilitza en aquest text és de nens del jardí d'infància, però la cançó com a possible forma d'aprendre un nou idioma no té límit d'edat. El que aquí es descriu funcionarà igual de bé en gent de totes les edats, així que canta amb tot el teu cor!

Nora Bilalovic Kulset és musicòloga post doctoral del Departament de Música de la Universitat de Ciència i Tecnologia de Noruega (NTNU). Entre d'altres temes, la seva investigació se centra en com l'ús de la cançó i altres formes de música pot enfortir les afiliacions, l'adquisició d'idiomes i el benestar general de joves i grans.

---

⁴ Això és anomenat Afàsia de Broca, llegeix-ne més a <http://psychneuro.wordpress.com/2016/10/brocas-aphasia-learning-to-speak>

Marie Dubu

Capítol 1: Organització

Com qualsevol altre projecte, una història exitosa comença amb una planificació intel·ligent i completa. Treballar amb refugiats i amb les estructures i les institucions que els envolten requereix coneixements extres sobre diversos temes. En aquest capítol us oferirem alguns consells generals sobre com començar, els reptes a tenir en compte, i com obtenir el coneixement, el finançament i les estructures necessàries per superar el vostre projecte. En cada país, regió i ciutat, tots els reptes i circumstàncies seran diferents, de manera que aquest consell és simplement general. Podeu utilitzar-lo com a llista de verificació i consultar-lo durant el vostre propi procés. Com es traslladen les observacions generals a la vostra situació específica?

Com començar

Una idea

El nucli d'un projecte factible sempre és una idea clara i ben pensada. Com veurem més endavant, treballar i col·laborar amb organitzacions i institucions que gestionen els camps i els centres de refugiats pot ser un repte en molts sentits. Això probablement significa que la seva idea inicial haurà de desenvolupar-se i canviar de moltes maneres, però això fa que la necessitat d'una idea base ben pensada sigui encara més important. És molt més fàcil fer modificacions a una estructura ben pensada. Per tant, per començar, cal fer un cop d'ull a les vostres pròpies habilitats i els recursos disponibles per veure quin tipus de punt d'inici us donen. S'ha de començar amb una idea artística o musical específica o un conjunt de conceptes pedagògics? La resposta probablement està en un punt intermedi: els mètodes que voleu utilitzar pot ser que estiguin estretament relacionats amb els conceptes musicals que s'adaptin als seus coneixements i habilitats. Els següents passos, i com tractar-los, d'alguna manera sempre hauran de dirigir-se, i probablement afectar, a la vostra idea original. Si bé és un avantatge partir d'una idea tangible i pensada, probablement no sigui complicada, i un disseny que acull i és flexible als ajustaments i els canvis pot ser crític en tot el procés.

Investigació

Per crear un pla factible, es requereix una investigació. Un dels aspectes és el seu grup objectiu: els participants seran nens, adolescents, adults joves o grans? Quins són els diferents països d'origen representats al lloc real? Hi ha diferències culturals que cal tenir en compte a la planificació? Quin tipus d'activitats ja estan presents al camp o al centre? També ha d'assegurar-se que sap la normativa especial pel que fa a visites, si poden abandonar el centre i també què està permès documentar, fotos i demés. Posis en contacte amb el centre o camp de refugiats al començament del procés per respondre la major part d'aquestes i d'altres possibles preguntes.

Socis

Sense importar com d'hàbil i expert sigui, comptar amb socis de suport i creatius, si és possible dins de l'allotjament dels refugiats, sempre serà un avantatge. Miri també la seva pròpia xarxa social i professional: qui podria ser un bon soci per implicar-se en el vostre projecte? Podrien ser altres directors, músics, professors o fins i tot treballadors socials i altres persones involucrades en organitzacions públiques, religioses o privades que conegui. Si és la primera vegada que treballa amb refugiats, és probable que s'enfronti a tot un seguit de nous reptes, i és molt recomanable tenir algú per discutir i fer front a aquests desafiaments. En el procés de cerca de socis, també haurà de considerar quina classe d'habilitats i experiències necessitarà i quines no. Els refugiats poden provenir d'experiències difícils i traumàtiques del seu viatge o d'allà d'on van fugir. És capaç de fer front a això? Coneix algú amb experiència prèvia amb problemes com aquest? Localitza, contacta i construeix un equip competent!

Finançament

El cant col·lectiu és, en relació amb d'altres alternatives, una activitat de bastant baix cost. Si pot trobar una sala o àrea d'una mida raonable i un director qualificat i adequat, ja estarà bastant preparat. Però això no vol dir que hagi de subestimar la importància del finançament adequat per al seu projecte. A més, depenent de diferents circumstàncies, hauria de considerar si necessita un assistent durant les sessions que organitzi. Hi ha múltiples fonts potencials de finançament per a les activitats culturals dels migrants. Aquest mateix manual està finançat pel programa Erasmus + programa a la Unió Europea, i a més d'aquests programes transnacionals, ha de buscar fonts al seu propi país i regió.

El més important que ha de recordar per rebre un finançament adequat és un pressupost, una cronograma i un pla per al seu projecte, que ha de ser tan transparent i detallat com sigui possible. Faci acords i elabori un esborrany de la carta d'intenció amb els seus possibles socis amb antelació, i intenti planificar tots els costos potencials per fer que el seu pressupost sigui factible i realista. Les possibles fonts de finançament poden ser empreses locals, governs i fons nacionals. En alguns casos, l'organització que administra el camp o el centre pot tenir un petit pressupost per a activitats socials. No dubti en posar-se en contacte amb organitzacions o persones que puguin ajudar-lo en la cerca de finançament.

Comunicació

Per aconseguir socis i col·laboradors per al seu projecte, la comunicació és clau. No només haurà de tenir un pla i un pressupost ben pensats, sinó que haurà de pensar en com presentar-lo, doncs haurà de fer-ho tan bé i tan fàcil d'entendre com sigui possible. També és important fer una recerca d'antecedents i fer el millor esforç per entendre la vida quotidiana dels refugiats, així com dels voluntaris i empleats que treballen al seu costat. Si pot comprendre les seves necessitats i reptes, també estarà més preparat per fer un pla i comunicar-ho bé a tots els implicats.

Un altre aspecte és l'exposició pública del seu projecte. Si pot comunicar el seu projecte bé als mitjans de comunicació, és una bona indicació d'un projecte ben pensat. No obstant això, alguns refugiats poden estar en situacions on no volen aquesta exposició, i també podria prohibir-se legalment. Si teniu intenció d'exposar-lo públicament, primer heu d'aclarir aquestes qüestions.

Detalls i logística

Quan el finançament, els acords adequats i el pla inicial estan en marxa, és hora de posar-se a la feina i considerar els detalls. On i amb quina freqüència hauria de realitzar sessions? Hi ha sales i instal·lacions disponibles al centre o camp de refugiats, o hauria de dur els participants a un altre lloc? Necessiteu un piano o altres instruments? I en cas que així sigui, estan disponibles? Com és una setmana regular per als participants i quant de temps tenen

disponible per a la seva activitat?

Tots els consells donats anteriorment són claus per trobar respostes adequades a preguntes com aquestes, i només és quan arribi a aquestes preguntes que aprendrà si el seu pla inicial funcionarà o no. Si no ho fa, és hora de mirar al voltant de possibles canvis en l'organització del seu projecte.

Reptes en un sector sempre canviant i imprevisible

El nombre de refugiats i la situació dels refugiats en general sempre es veuran afectats per una gran quantitat de factors externs. Com s'ha esmentat anteriorment, el nombre de refugiats està en el seu punt històric més alt, i el canvi climàtic, el creixement de la població dels països en desenvolupament, els conflictes en diverses àrees i altres factors suggereixen que això no canviarà en un futur proper. En altres paraules, la necessitat d'esforços constructius i creatius per millorar la vida quotidiana dels refugiats i ajudar-los en el seu procés d'integració probablement estigui present durant molt de temps.

Tanmateix, les polítiques nacionals i les infraestructures disponibles per gestionar la situació poden canviar i desenvolupar-se de diverses maneres, segons el lloc on visqui i qui estigui al càrrec en un moment donat. Els camps i centres de refugiats sovint es gestionen amb una perspectiva a curt termini i moltes de les nostres fonts han vist que els centres es mouen o es tanquen enmig d'un procés per iniciar un projecte. Aquesta situació imprevisible probablement afectarà la seva feina de diverses maneres, i no menys important, afectarà la vida quotidiana dels refugiats i la vida laboral dels implicats en els centres.

Aquí entra la necessitat de mantenir-se flexible. Què fas si el centre de refugiats es tanca i encara tens finançament i temps per realitzar el teu projecte? O potser la demografia dels participants canvia dràsticament? No hi ha respostes o solucions fàcils per a aquests reptes, però mentre treballa en aquest camp, sempre haurà d'estar preparat per a aquests esdeveniments i ser creatiu en el procés d'establir nous camins i solucions per al seu projecte.

No només afecta l'estructura i l'organització del projecte, sinó que també afecta la col·laboració diària i la comunicació amb el personal i els participants. El músic noruec Igor Dunderovic va resumir molt bé aquest tema en el seu text sobre la realització de tallers en centres de refugiats: "Ara puc informar amb honestedat que ni un sol taller ha estat planificat" (Dunderovic 2017). La seva experiència va ser un resultat tant de l'organització dels centres, a tots els nivells, en general, com també de la imprevisibilitat en termes de participants: Vindran? Vindran la propera setmana? Estan acostumats a cantar? Quin grau de música s'hauria de preparar?

Aquests temes es tractaran més en els capítols 3, 4 i 5, però quan es tracta d'organitzar el projecte, la forma ideal de preparar aquests reptes és planificar diferents resultats. L'estructura de les sessions que has planificat encaixa tant en grups grans com petits? Què passa si només tens un participant? Estigui preparat per improvisar i canviar el seu pla a mesura que avança. El pitjor que pot fer és donar-se per vençut si no ha sortit com s'imaginava. Si només hi ha dos participants, pot ser molt valuós per a ells. Si el centre de refugiats desapareix, encara hi pot haver altres refugiats que puguin beneficiar-se de la seva iniciativa.

L'estructura dels centres i els camps, i sobretot la situació de la vida i les experiències traumàtiques que han patit molts dels refugiats, afectarà la seva feina de diverses maneres. Només pot preparar-se fins a cert punt a través del procés de planificació del projecte. Però tan important com la seva capacitat per planificar i estructurar la seva feina, és com s'enfronta, gestiona i reacciona davant d'aquests reptes. Per aquest motiu hem anomenat el proper capítol "Actituds".

Capítol 2: Actituds

La nostra introducció ha finalitzat amb la història sobre la Farah al jardí d'infants de Nora B. Kulset, i en aquest capítol sobre actituds, voldríem començar amb la història del Louis i el "Cant coral hospitalari" de la professora Anne H. Balsnes. Aquestes històries representen alguns dels millors resultats que hem trobat del cant col·lectiu amb els refugiats i els migrants i han de servir d'inspiració per posar en pràctica les seves habilitats musicals amb les persones que arriben a les nostres portes. El text de Balsnes, però, també assenyala aspectes importants que hauria de tenir en compte mentre planifica el seu projecte. Aspectes menys tangibles que la planificació i el pressupost, però no menys importants. És a dir, com ha de preparar-se mentalment i quin tipus d'actitud hauria de tenir durant tot el procés del seu projecte. A continuació, sota la història de Louis, tractarem alguns d'aquests aspectes.

Cant coral hospitalari

per Anne Haugland Balsnes, professora de música noruega.

En Louis va sobreviure al genocidi de Rwanda, però va perdre tota la seva família. Va fugir i va fer-ho a Noruega. La vida era dura, i se sentia sol. Després d'un temps es va unir a una coral multicultural. La coral va canviar-ho tot, diu. Esperar el dia de cantar al cor feia que la vida fos més significativa. Se li va demanar que ensenyés als altres cantants una cançó de la seva pàtria, que es va fer popular al cor, i també li van donar parts de solista. Va començar a veure's com una cosa més que un refugiat: un cantant i solista del cor, algú que pogués contribuir. Cantar amb els amics de la coral el va encoratjar. El cor es va convertir en la seva nova família. El va ajudar a integrar-se en un nou país i a aconseguir una vida millor.

Què explica la història del Louis sobre el cant coral en general i, sobretot, per als refugiats?

El cant coral tracta de la col·laboració, la comunitat i la unió. Es desenvolupen amistats i es creen xarxes socials. El cor es pot convertir en un centre social que contraresta l'aïllament i la solitud, els quals són especialment importants en els refugiats d'un nou país. Es pot convertir en el tan esperat lloc on pertànyer – simplement es

converteix en una nova família.

Molts refugiats enyoren escenaris on poden sentir-se importants, i en molts esforços ben intencionats es converteixen en receptors passius d'ajuda. En un cor tothom contribueix a crear un so col·lectiu. Un aprèn noves cançons i desenvolupa habilitats. El cant coral dóna experiència de domini, que a més contribueix a l'augment de la confiança en un mateix i al sentit de ser algú d'importància i un recurs per als altres. Igual que en Louis, es pot sentir com una cosa més que un refugiat.

Tothom necessita cites regulars i esdeveniments per esperar a la vida – i no menys els refugiats, que sovint viuen en un estat impredecible en un país estranger. La participació en una activitat estable i valuosa ajuda a tenir una vida més significativa i connectada. Molts refugiats també estan familiaritzats amb el cant coral de la seva terra natal i, per tant, el cant crea una connexió amb la vida abans del vol. El cant coral pot brindar una experiència d'unitat sòlida, tangible i auditiva i ser part d'una cosa més gran que un mateix.

La veu cantada forma part del cos i està estretament lligada a la respiració. Per tant, el cant relaxa i exercita els músculs, els ossos i la capacitat pulmonar, i contribueix a un estat general de benestar físic. A més, el cant coral aporta alegria i excitabilitat a més d'un estat general de benestar mental. Cantar en un cor es descriu com un "furor", com "enamorar-se" o una "eufòria llarga i duradora". Experiències com aquestes són significatives per a la salut i la qualitat de vida.

Una de les coses més importants en termes d'integració en un nou país és la competència lingüística. En un cor es pot aprendre un nou idioma en un entorn amigable i fàcil, mitjançant la comunicació a les pràctiques del cor i a través de les cançons. No cal parlar la llengua nativa amb fluïdesa per ser acceptat com un membre íntegre del cor. Un cor contribueix a la creació de xarxes socials, que també són fonamentals per a la integració.

El cant coral és la forma més senzilla de fer música, ja que l'instrument, la veu cantada, forma part del cos. Només es necessita un grup de persones, un lloc i un director, per muntar un cor. Tot i això, no es dóna per fet que s'aconsegueixin molts dels avantatges esmentats anteriorment. És crucial que tant la part social com la musical del cor estiguin impregnades d'hospitalitat.

La coral d'en Louis està formada tan per noruecs nadius com persones de molts altres països. Tothom se saluda amb una encaixada de mans o una abraçada, i un "Benvingut, m'alegro de veure't, esperem tornar-nos a veure la setmana que ve!". Alguns dels cantants reben un seguiment addicional, com un missatge de text amb un recordatori de la l'activitat, o potser un viatge des d'on viuen.

Les pauses són importants per a la socialització. A més, sovint hi ha trobades fora de l'activitat, com sopars o partits de futbol. La pràctica coral és relaxada. No sempre comença puntual, i la gent no sempre surt de la sala quan s'acaba l'hora. No hi ha cap forma de registre o una llista de membres, el que significa que els membres van i vénen. Els instructors fan un esforç per parlar una forma senzilla de noruec per ajudar els nous membres a comprendre la informació que es dóna.

Qualsevol persona pot unir-se al cor. La seva filosofia és que "tothom pot cantar" – és només qüestió de temps i de pràctica. És més important cantar amb "força" que cantar "bellament". Es permeten errors, i hi ha moltes rialles.

El cor canta arranjaments senzills a tres veus. Mai utilitzen partitures, però es comparteixen àudios online per practicar a casa. Com que la base de membres està en constant canvi, es requereixen alguns membres més regulars en cada grup de veu.

El director del cor del Louis resumeix el seu propòsit: "Unir-nos, on tothom té el mateix propòsit, tothom és igual i es troba en una càlida comunitat, que és el cant". Quan un cor es compon d'hospitalitat social i musical, pot brindar experiències valuoses, i contribuir a l'enfortiment i a una vida significativa. Un cor hospitalari pot promoure la integració, la salut, el benestar i la qualitat de vida – simplement una vida millor – per a gent en nou país.

Anne Haugland Balsnes (1969) és professora de música i directora de recerca a la Universitat d'Agder i al Ansgar University College de Kristiansand, Noruega. També és directora i cantant.

Balsnes estudià al Cor de l'Evangeli Multicultural de KIA (The Kia Choir) a Kristiansand, Noruega, durant la primavera

de 2012. El cor forma part de KIA, que significa "Kristentlinterkulturelt Arbeid" o "Treball Intercultural Cristià". L'estudi es basà en l'observació i entrevista dels participants, i se centrà en membres amb antecedents com a refugiats. Dos dels directores del cor i cinc cantants de diferents països van ser entrevistats. Un d'ells va ser Louis, la història del qual s'ha explicat aquí.

Quina és la diferència?

Per què hem assumit que el cant col·lectiu amb refugiats necessita un manual com aquest? No és com qualsevol altre cor o formació de cant col·lectiu? No és estrany assumir que el cant col·lectiu amb refugiats és diferent a cantar amb algú altre? Aquestes són preguntes importants. No només perquè no hem de caure en la trampa de la reducció de la gent a l'etiqueta de "refugiat", sinó també perquè hauria de veure què fa la diferència.

És possible que hi hagi gent al món comparteixi els mateixos somnis i esperances per a les seves pròpies vides, però el seu punt de partida i camí cap a aquests objectius poden ser molt diferents. Probablement, una diferència important entre vostè i les persones amb les quals contactarà durant el seu projecte serà el camí que us ha portat allà on us trobeu. Després d'experimentar un viatge perillós i fugir lluny, molt lluny de casa, probablement tindran perspectives diferents en diversos aspectes de la vida. Vostè també tindria més necessitat d'una cara amable, una abraçada o benvinguda càlida sigui o sigui que estigués.

És per això que el director de cor Louis va desenvolupar aquesta específica filosofia i les rutines per la pràctica del seu cor, i aquest és el motiu pel qual hauria de considerar alguns aspectes diferents en termes de la seva pròpia actitud, idees preconcebudes i coneixements mentre trebal·leu amb refugiats.

També hi ha grans diferències en la cultura, la tradició i la relació dels participants amb la música i el cant en general, i també en com s'organitzen les activitats. Això pot afectar tant el seu enfocament pràctic com la seva manera d'enfocar el treball en termes de pedagogia, així com la seva actitud general en l'organització i realització del seu projecte.

Alguns consells sobre aspectes clau que hauria de tenir en compte es detallaran més endavant.

Una comunitat càlida i amistosa

Com ja hem comentat, treballar en camps i centres de refugiats pot ser un procés imprevisible i desafiant. A part de preparar-se per això quan organitzi el seu projecte, ha de considerar la seva capacitat per fer front a situacions de treball imprevisibles. Com reaccionarà quan el projecte es desviï del pla inicial? Hauria de preparar-se mentalment pels reptes referents a la capacitat de concentració dels participants, i probablement haurà d'enfrontar-se a problemes de puntualitat i de compromís dels participants.

El millor consell que podem donar seria que es mantingui al seu horari i transmeti tan bé com pugui les expectatives als participants. Si permet massa flexibilitat en l'horari, és probable que obstaculitzi el seu treball. D'altra banda, si torna a revisar el cor d'en Louis, sempre haurà de mantenir una porta oberta i mantenir un enfocament amigable i càlid al seu treball per tal que els participants continuïn venint. El repte és mantenir un equilibri adequat entre aquests dos aspectes.

Vàries de les nostres fonts també parlen sobre les diferències culturals. Això pot relacionar-se amb les experiències prèvies dels participants, o la manca d'aquestes, amb el cant col·lectiu. L'activitat pot ser desconeguda per a alguns i ben coneguda per altres. El repte, i el factor més important, és trobar un enfocament que inclogui a tothom independentment de la seva experiència prèvia. En alguns casos, també hi pot haver diferències culturals respecte a com es tracten els nens i, potser, les dones.

La clau segueix sent intentar mantenir una política de portes obertes, però també ha de recordar no prejudicar quan es plantegen aquests problemes. Escolti i faci tot el possible per entendre d'on provenen els diferents participants i per què senten de la manera com ho fan. Si és capaç de mantenir un diàleg obert, també tindrà més oportunitats de fer acords que funcionin per a tothom, fer-los sentir benvinguts i fer que continuïn venint.

Llavors, què pot fer per preparar-se i crear el millor entorn possible per a les sessions? Tot i que sempre haurà d'estar preparat per fer front a situacions imprevistes, també pot fer cerques i preparar-se per conèixer diferents persones i situacions. Si pot conèixer la demografia dels participants abans de conèixer-los, podria ser un avantatge. D'on provenen i quina edat, sexe i situacions de la vida estan representades?

Un cop obtinguda aquesta informació, hauria de considerar aprendre alguna cosa sobre els països i cultures representades. Quines són les principals cultures, religions i pobles de cada país? Què pot aprendre dels viatges que han realitzat?

Si pot relacionar, comprendre i mostrar que ja coneix i comparteix algunes referències sobre la seva cultura i país d'origen, és probable que faci un bon començament. Això també el prepararà i li permetrà comprendre i respectar qualsevol confrontament que es pugui produir durant les sessions.

Aquest tipus d'investigació també podria fer-li revisar els seus antecedents i, possiblement, desconstruir els aspectes principals que constitueixen les seves pròpies referències culturals i la seva relació amb el cant col·lectiu organitzat. Quines són les seves idees preconcebudes i d'on vénen? Hi ha algun aspecte de la seva cultura que pugui semblar estrany als forasters? Té sentit canviar el seu enfocament? Pot ser que hi hagi elements interessants per agafar d'altres cultures musicals?

En resum: sigui respectuós, humil i obert a allò que es pugui produir i de quines diferències es puguin produir. La millor manera de fer-ho és augmentar els seus propis coneixements, i també fer una mirada crítica a la seva pròpia cultura i al que representa. Si ho aconsegueix, hauria de tenir èxit al crear una comunitat càlida, oberta i amigable on poder celebrar trobades musicals màgiques.

Quin és el seu objectiu? Procés, no producte

Un altre aspecte fonamental per reflexionar són els seus objectius i els objectius del projecte. Un error que s'ha esmentat en diverses àrees de la nostra investigació és el perill "d'instrumentalitzar" els refugiats. Si té la intenció de crear un projecte amb un resultat artístic determinat, i fins i tot ambicions de cobertura mediàtica o d'altres atencions del públic, és probable que pugui perdre de vista quina és el seu focus en aquest tipus de treball.

Tania Canas, Directora d'Arts de l'organització australiana RISE: Refugiats, Supervivents i Ex-detinguts, resumeix de manera bastant precisa aquest tema en un text sobre 10 coses que cal considerar en el treball artístic amb refugiats (Canas 2017). El text sencer és concís i accessible, i és una lectura molt recomanable, però el tema principal que destacarem aquí és el següent:

"Interrogui críticament la seva intenció. La nostra lluita no és una oportunitat, ni la moneda dels nostres cossos, per construir la seva carrera professional. En lloc de centrar-se només en "l'altre" ("on trobo refugiats?", etc.), sotmet la seva pròpia intenció a una anàlisi crítica i reflexiva. Quina és la seva motivació per treballar amb aquest tema en particular? Per què en aquest moment concret?" (Ibid)

Si bé hi ha possibles problemes que podrien tractar-se constructivament com un punt de partida artístic, i també molt per aprendre i créixer com a músic o artista en aquest tipus de feines, la seva intenció sempre hauria de ser crear el millor, creatiu i obert possible entorn per als refugiats participants. El tema de la publicació també es tractarà més endavant, però una cosa a recordar pel que fa a la seva actitud davant d'aquest treball és que el seu enfocament ha d'estar en el procés. Com contribuirà el seu projecte a la qualitat de vida dels participants i què en guanyaran? El treball artístic amb els refugiats no és un escenari perquè pugui mostrar la seva pròpia brillantor artística, i ha de ser conscient de com s'apropa als refugiats. Eviteu convertir-los en "atrezzo" d'algun tipus de projecte d'art. En definitiva: centrar-se en el procés de cant col·lectiu!

Capítol 3: Repertori

Per a un cor de joves refugiats, l'elecció del repertori pot ser encara més important que per a qualsevol altre cor. Les cançons que es canten tindran un gran impacte en el sentit de pertinença dels refugiats al cor i, com a resultat, en l'èxit de tot el projecte. Hi ha diversos criteris a tenir en compte sobre com triar el repertori per a joves refugiats. Pot ser un repte triar les cançons més adequades tenint en compte tots els factors inherents, com l'edat, el perfil, el context cultural i musical, i l'experiència de ser refugiat. I fins i tot abans d'això, pot ser més difícil trobar recursos suficients per poder triar.

En aquest capítol, us proporcionarem algunes idees i bones pràctiques que han estat compartides de bon grat pels directors del cor de diversos cors de refugiats. Esperem que amb aquestes idees pugui fer front a alguns dels reptes que podria afrontar quan intenta escollir un repertori per a joves refugiats.

En l'àmbit del projecte "Sing Me In", recopilem i organitzem recursos de repertori. El manual de repertori s'ha dissenyat com una eina per començar a expandir les idees en diverses direccions per desenvolupar el seu repertori amb les corals de refugiats. Podeu descarregar el manual "Sing Me In: Guia de repertori", des del nostre lloc web www.SingMeln.eu

Com decidir un repertori

Creant un grup inicial

Després d'haver fet una investigació preliminar i haver obtingut informació sobre els membres del cor, pot començar creant un grup inicial de cançons per començar. El rang d'edat serà un factor determinant per triar cançons. Si treballa amb nens refugiats de fins a 12 anys, pot buscar repertori de cors infantils ja que és fàcil d'aprendre i de repetir. Per als adults joves, d'altra banda, pot afegir més cançons amb un ús de l'idioma més complex. També és important no limitar el repertori a alguns idiomes. L'ús de diversos idiomes en el repertori de corals de refugiats és molt beneficiós, ja que qualsevol llengua ajuda als cantants a obrir-se al món i a les cultures de

les cançons.

Us recomanem començar amb cançons força senzilles, alegres i divertides. La majoria dels cors de refugiats utilitzen cançons infantils i cançons populars tradicionals de tot el món. La prioritat del cor de refugiats és que els cantants passin una bona estona al cor, per fer-los socialitzar i compartir moments musicals inspiradors entre sí. Per tant, a part d'un repertori determinat, també s'hauria de considerar un grup d'activitats d'improvissació com a part del contingut musical del cor.

És bastant important no utilitzar peces complexes en idiomes estrangers. Molts directors de cors de refugiats informen que intenten triar peces senzilles pel que fa al ritme i la melodia, amb una estructura harmònica previsible i un llenguatge fàcil. Cantar sense un llenguatge propi, per exemple només amb síl·labes o vocals que no tenen un significat real és una altra possibilitat. Alguns directors opten per incloure peces en "anglès fàcil" o cançons amb moltes paraules, frases i ganxos repetitius.

Un director d'un grup de refugiats de Turquia va puntualitzar que aquests projectes comencen amb més facilitat amb melodies conegudes pels refugiats. Pot ser que no sigui fàcil trobar un denominador comú per a tothom, però intenti, almenys, seleccionar melodies simples. Als països on la notació musical occidental no s'utilitza habitualment, les cançons haurien de ser prou fàcils d'aprendre per repetició. També per a moltes cultures no occidentals, els directors haurien de ser prou pacients per dividir el cor en diferents grups de veu, ja que aquestes cultures solen cantar monofònicament. Un altre suggeriment és utilitzar cançons amb acompanyament que permeten un progrés més ràpid que les peces a cappella.

Una vegada que hagi decidit el vostre repertori inicial, pot començar a utilitzar-lo als primers assajos que faci. Pot revisar-lo més endavant basant-se en els comentaris que obtingui del cor, suprimint les cançons que no encaixen o afegint-ne de noves segons l'enfocament del grup. Tot i que en un cor estàndard, seria convenient planificar tot un repertori des del principi, amb els cors de refugiats el punt important és entrar en el projecte i ser flexible en el camí que segueixi.

Participació del cor en el repertori

El Sr. Betzner-Brand, que va crear el "Begegnungschor Berlin", va dir en una sessió al chor.com que deixava que els cantants participessin en l'elecció del repertori. Hi ha un "grup de repertori" que cerca cançons a través d'internet i suggereix idees al director, que verifica si es poden cantar, si pot trobar les partitures o d'alguna manera organitzar la cançó. Això afavoreix la participació democràtica del cor i dóna un sentit de pertinença més estable als cantants, ja que poden intervenir en les decisions artístiques del cor. No obstant això, un punt important és deixar que el director/director artístic tingui la darrera paraula en la decisió del repertori.

Una altra pràctica habitual entre els cors de refugiats és que els membres del cor portin les seves pròpies cançons en les seves llengües natives. Les cançons suggerides aporten una varietat d'idiomes i modes al repertori. Els cantants podrien fins i tot ensenyar aquestes cançons al cor, depenent, és clar, de les habilitats dels cantants rellevants. Però almenys poden cantar una versió de la cançó per a tothom o per als seus companys. Si no tenen els mitjans per comunicar-se amb el cor, el director pot introduir les cançons al grup mitjançant l'ajuda i la participació de les fonts. Aquesta pràctica és una de les més eficaces perquè reforça el sentiment de pertinença dels membres del cor. Gaudeixen de la possibilitat de compartir les seves identitats, la seva cultura i el seu idioma a través de la música del país estranger al qual intenten adaptar-se. Tenir dins del repertori cançons que reconeixen i poden cantar fàcilment fa que se sentin més com a casa i que estiguin més segurs del que fan.

Elecció de l'idioma

És molt important tenir dins del repertori cançons en la llengua nativa dels cantants. Incloure cançons del país amfitrió també els pot ajudar a adaptar-se al seu nou país a través del cant. L'ús de cançons en un idioma "neutral", és a dir, una llengua no parlada a nivell natiu per cap dels cantants, també pot crear un sentit de pertinença ja que tothom comparteix el mateix grau de familiaritat amb les cançons, per exemple cançons en un idioma africà per als refugiats sirians a Alemanya. A més, no assumeixi que el pop occidental és conegut per tothom. Per exemple, és molt possible que un cor de refugiats sirians no estigui familiaritzat amb una cançó de Michael Jackson, com probablement ho estaria un cor occidental.

Hi ha moltes maneres innovadores d'utilitzar el llenguatge en les sessions de cor, des de l'escriptura d'històries que impliquen a tots els membres del grup combinant cançons amb històries o, sobretot, amb nens, combinant llenguatge amb moviment. Tal com es parla més tard, els signes i els gestos són realment una eina fonamental per comunicar-se amb el grup. Si aquests gestos es poden combinar amb paraules i significats específics, tant el període d'assaig com el contingut de les cançons es poden transmetre al cor amb més facilitat.

Nivell de dificultat

Amb un cor de refugiats, gairebé totes les millors pràctiques fomenten l'ús d'un repertori bastant fàcil. És important examinar el nivell del cor i, alhora, establir el nivell del repertori en conseqüència. No ho oblidis, l'objectiu principal d'aquest projecte coral és la inclusió social a través de l'assoliment musical. Quan el cor funciona bé, tant pel que fa a l'assistència com al sentit de pertinença, pot provar algunes cançons més exigents. El punt principal, al principi, hauria de ser crear un ambient de "cantar junts" en comptes d'establir un gran objectiu musical.

A més, el que es pot considerar "fàcil" en termes occidentals pot ser molt "difícil" per a altres cultures. Per exemple, per a un cantant que acostuma a escoltar cançons monofòniques, pot ser una experiència sorprenent provar la polifonia. Les solucions pràctiques per pal·liar això poden incloure l'addició de parts d'obstinat, dividir les seccions en grups físics a la sala, etc. Intenti la polifonia en una etapa posterior. D'altra banda, el que sembla estrany per a les orelles occidentals, pot ser molt familiar per a algú d'una altra cultura, per exemple, per a un refugiat sirí, les maqams microtonals o les tècniques de cant ornamental. Aquestes habilitats diferents també es poden afegir a la caixa d'eines del cor, permetent que els refugiats mostrin també alguns dels seus propis coneixements.

Es recomana utilitzar primer cançons sense paraules. Alternativament, es poden utilitzar cançons amb paraules senzilles però sense frases. Alguns exemples inclouen els canons "Hola", "Fruit Canon", "Tumba", "Nimba", etc. També és una bona opció substituir la lletra original per paraules en un altre idioma. Podeu trobar aquest tipus de canons al nostre manual de repertori.

Creativitat i improvisació

En un cor de refugiats, sempre hi ha lloc per a la improvisació. Alguns, potser fins i tot molts, poden no haver llegit mai a la vida una partitura. Per tant, probablement aprenguin d'oïda. En aquest procés, la improvisació pot tenir un paper important, especialment per aconseguir que el grup estigui preparat per respirar i sentir-se junts. Un dels projectes enquestats va esmentar que un director d'un cor de refugiats porta el seu harmòniom indi als assaigs. Els estudiants amb experiència musical o ell mateix fan una improvisació sobre l'instrument o canten cançons al cor durant les sessions. També hi ha directors que utilitzen jocs d'improvisació o trencaglaços, sobretot en la fase d'escalfament de l'assaig.

Porti el seu grup al ritme musical involucrant-los activament en passatges d'improvisació. Això pot tenir més èxit amb un pols constant per a tot el grup on improvisin individus sols o en petits grups. Un grup musicalment inexpert pot trobar dificultats per improvisar, però una improvisació controlada i dirigida potenciarà la creativitat del grup fent que els cantants siguin més actius.

Recursos

Els recursos per al repertori es poden trobar a través de diversos canals.

Els recursos en línia inclouen pàgines web completes com ara Musicanet⁵, CPDL (Biblioteca coral de domini públic) o IMSLP (Projecte de la Biblioteca de partitures internacionals). Però per a les cançons específiques que estem cercant en els cors de refugiats, el "Sing Me In: Guia de repertori" pot ser molt útil. Molts directors també han afirmat que estan trobant maneres pràctiques d'obtenir resultats a través d'amics de diferents països. Com s'ha dit abans, una manera àmpliament acceptada de trobar un nou repertori és demanar les cançons als membres del cor. Pot ser que no puguin portar la partitura de la cançó, però podrien proporcionar una idea d'on buscar la nova música.

⁵ Musicanet, un soci del projecte "Sing Me In", ha referenciat repertori relatiu al projecte. Utilitza la paraula clau "singmein" al camp de recerca.

Capítol 4: Dirigint les sessions

Les sessions amb cors de refugiats tenen un caràcter totalment diferent al d'un cor d'aficionats regular. Això pot fer-se notori de diverses maneres, per exemple, si els refugiats han vingut a cantar voluntàriament o no. Normalment, en un cor estàndard, els cantants van als assajos del cor per voluntat pròpia. Pot ser que aquest no sigui el cas de tots els refugiats. A diferència dels cors regulars, aquí els cantants poden no voler asseure's i cantar en un ambient coral. Això pot recordar a un ambient escolar on els alumnes han d'anar a classe de cant coral tan si volen com si no. La decisió d'enviar-los a un esdeveniment de cant pot haver estat presa pel director del centre de refugiats com a part de la seva vida social. Un altre factor que pot influir en el caràcter del seu cor és que alguns cantants poden tenir certa reserva religiosa per a cantar. Aquests casos s'han d'encarar amb molta cura i s'ha de dedicar molt de temps a crear una motivació bàsica per cantar.

En altres casos, els refugiats poden voler participar en el projecte voluntàriament. Però, altre vegada, a diferència de l'ambient coral estàndard, els cantants poden tenir una experiència limitada o nul·la per cantar en el cant coral. Per tant, el director ha de concentrar-se en com dissenyar les sessions de forma eficient per aconseguir bons resultats en poc temps. La regla general d'aquest tipus de cor és que, probablement, res sortirà exactament com estava previst, ja que hi ha molts factors que no poden controlar-se. Aquests poden incloure hores de feina, motivació, disponibilitat i habilitats dels cantants, etc.

Preparació de les sessions

Com sempre, el primer pas és trobar un bon lloc per assajar. La majoria dels centres de refugiats probablement no disposen d'instal·lacions perfectes per a un assaig musical. No obstant això, una sala decent amb una temperatura estable, una bona il·luminació i suficients cadires perquè la gent sigui o pot ser un bon lloc per començar. Com s'ha esmentat a la secció de repertori, les cançons amb acompanyament aporten resultats musicals més ràpids. Si el director musical decideix utilitzar l'acompanyament, és fonamental contactar amb l'acompanyant prèviament. El

director també ha de considerar la logística. Per exemple, si l'instrument que acompanya és un teclat, el líder ha de comprovar si n'hi ha algun de disponible o si cal portar-lo. En alguns casos, els cables elèctrics o els cables d'extensió poden ser un problema.

Pel que fa a la logística d'assaig, després de trobar un bon lloc, el següent pas és crear condicions sostenibles. Els aliments i les begudes poden tenir un paper important. Proporcionar alimentació pot ser un factor motivador per a alguns. També ajudarà a crear dinàmiques de grup més fortes si els locals aporten begudes i aliments per compartir. El temps social no ha de veure's com un malbaratament de l'hora d'assaig. Al revés, cal valorar una bona quantitat de temps social com una bona inversió per al nou grup emergent.

Com començar

Molts directors han afirmat que obtenen bons resultats començant les seves sessions amb trencaglaços. El grup probablement ha perdut la seva organització i concentració. Per tant, és una bona idea enfocar la seva atenció abans de començar amb la música. D'altra banda, l'atenció es pot centrar començant directament amb la música, però la peça hauria de ser fàcil de cantar per als refugiats. Per a un grup avançat, aquesta pot ser una cançó que han cantat en les últimes sessions o per a grups de començament, pot ser una cançó de la seva pròpia cultura que coneguin molt bé. Els trencaglaços no musicals també aporten resultats molt bons, sempre que les indicacions a seguir siguin molt clares. A causa del problema de l'idioma, és molt possible perdre's amb instruccions complicades. Per tant, si iniciar un trencaglaços coral és massa complex, divideixi'l a parts més fàcils. L'objectiu és centrar el grup en l'assaig abans de començar amb el contingut musical.

Assegurar un contingut apropiat

És fonamental considerar vulnerabilitats quan s'utilitzen símbols i explicacions simbòliques. Aquesta és una altra raó per la qual s'ha de verificar el repertori per comprovar si hi ha efectes secundaris psicològics imprevistos en el contingut. Per exemple, considerem una cançó molt senzilla i innocent sobre vaixells al mar que podria ser una molt bona opció per al nivell musical del cor. Si molts dels refugiats han passat nits llargues i difícils al mar, o inclús perdut amics o familiars en un vaixell, aquesta cançó no seria la més adequada. Així que, en preparar el contingut, el director ha de tenir molta cura al tractar amb possibles traumes.

Crear llenguatge i gestos comuns

Molts casos mostren que els refugiats no estan acostumats a dur a terme alguns gestos occidentals. És per això que pot no ser aconsellable que s'aferrin a una tècnica de direcció clàssica. Al contrari, s'ha de crear un llenguatge comú i potser nou per comunicar-se dins del cor. Alguns projectes també han descobert que crear aquest llenguatge juntament amb el cor té resultats positius com l'enfortiment del sentiment de pertinença.

Una llista de gestos comuns és imprescindible, especialment quan es treballa amb els cors infantils. Això funciona com una drecera als assaigs. Els exemples inclouen: da capo, compàs número X, amb/sense text, amb/sense moviment, saltar al final, repetir després de mi, etc. Tenint en compte la barrera de l'idioma als cors de refugiats, pot ser molt prudent començar amb els gestos comuns al principi de les sessions perquè la gent s'acostumi a comprendre el que el director realment vol dir. Això estalviarà molt de temps que es podrà gastar intentant explicar què és cada cosa en diferents idiomes. Al final, l'assaig s'ha de dur a terme de manera eficient per mantenir a tothom despert i motivat.

Tècnica de direcció i assaig

Com s'ha dit anteriorment, els gestos comuns donaran lloc a una tècnica de direcció específica per al cor, que pot ser diferent amb cada projecte però té el mateix objectiu: una comunicació clara. Molts directors recomanen flexibilitat, no insisteixi en una tècnica específica. Hi ha molts casos en què la imitació – com a eina d'assaig – pot ser molt útil. Quan s'utilitza el mètode de trucada-resposta, mantingui el tempo amb les mans, els peus o el piano. Aplaudir el ritme de la melodia mentre es canta també pot ser útil en alguns casos. Molts directors utilitzen moviments per recordar el text i la melodia.

Llenguatge

Si el grup és més o menys homogeni en termes de llenguatge, pot ser una bona idea invertir temps d'assaig en traduir els versos de les cançons. Alguns casos de Noruega han suggerit que traduir una cançó del noruec a la llengua materna dels refugiats sempre ha reforçat els vincles amb la música. Evidentment, al traduir cançons, intenti assegurar-se que un parlant nadiu escriu les lletres en l'idioma estranger per poder evitar errors o malentesos.

Com s'ha esmentat anteriorment, no cal que parleva el mateix idioma per poder comunicar-vos. Un comentari dels projectes recollits ens recorda que la música és un llenguatge universal. No obstant això, fins i tot aquest director ha sol·licitat un intèrpret alguna vegada, perquè hi ha molts detalls pràctics que poden ser comunicats millor mitjançant la traducció. En general, això no és un gran problema ja que la majoria dels projectes de l'estudi afirmen que gairebé sempre hi ha un dels refugiats que pot traduir, ja sigui a través de l'anglès o directament a l'idioma local.

En alguns casos, el llenguatge també pot ser un assumpte realment difícil. Un dels projectes de Noruega ha esmentat que tenien un grup jove al cor amb set llengües diferents i amb habilitats de noruec/anglès pobres. Aquestes persones havien viscut a Noruega durant un màxim de tres mesos i alguns d'ells acabaven d'arribar. Clarament, no era possible comunicar-se amb ells a través d'un idioma comú. La solució del director va consistir en fer servir "l'eco" com a principal mètode d'ensenyament i parlar el menys possible durant les sessions, recorrent al llenguatge corporal tant com era possible.

Casos amb reptes

Al dirigir un cor de refugiats, poden aparèixer altres reptes inesperats a causa de diferències culturals o inconformitats dins del grup. Per exemple, el director d'un cor de refugiats a Tarlabası Toplum Merkezi (Centre de la Societat) d'Istanbul parla sobre les dificultats derivades de les diferències en el context musical, com a tal:

"La majoria dels nens no tenen l'oïda musical desenvolupada. Estic tractant d'ensenyar-los a actuar junts, escoltar-se i produir sons en harmonia. En ocasions els imparteixo coneixements musicals bàsics, com ensenyar-los noms de les notes o dels diferents ritmes. Toco el piano per a que ells diferenciïn els sons, improvisem i juguem jocs. Utilitzo jocs i exercicis rítmics per a què em mirin. Ara estan acostumats als exercicis d'escalfament i respiració. El repertori consisteix en cançons infantils i senzills exercicis corals amb melodies agradables que no inclouen cap element polític, religiós o nacional. Són capaços de cantar cançons simples més o menys amb el ritme correcte, però malauradament no sempre en sintonia, fins i tot en melodies monofòniques. Per a alguns membres del cor és bastant fàcil, però per a altres és tot un repte".

Es poden produir alguns reptes inesperats per als directores mentre treballen amb persones de diferents cultures. En un altre cas, ARCAM (Centre de Recerca sobre Asil i Migració), per exemple, el directora explica: "Al començar els assajos, no em van acceptar com a directora del cor perquè sóc una dona". O en un altre cas amb un cor de joves afganesos, el concepte de puntualitat es va convertir en un problema. El director esperava que els membres del cor fossin "puntuals"; com que el cor tenia una idea completament diferent del concepte puntualitat, arribaven tard. L'assaig mai podia començar a l'hora, perquè els membres del cor començaven a arribar a l'hora en què l'assaig havia de començar, ja que això era el normal a la seva cultura d'origen.

En un altre cas, en un cor de nois afganesos anomenat U18, hi havia un parell de nois que sempre causaven problemes i interrupcions durant l'assaig. El director explica el problema següent de la manera:

"En un altre dels meus projectes, on dirigia un grup de prop de 20 nens afganesos menors de 18 anys, un parell de nois tenien el que es podria descriure com una actitud estereotipada de "cul inquiet" i una forta necessitat de ser l'alfa del grup. Aquest va ser un escenari desafiant per ensenyar música, i com a director em m'interrompien constantment i la música havia de quedar en segon pla. Va ser una dinàmica diferent de la que estava acostumat i vaig haver d'adaptar el meu estil d'ensenyança perquè coincidís amb els criteris del grup, més físic (involucrant moviment), descansos més curts, etc."

Quan s'enfronta a casos tan singulars, és important que el director sigui creatiu, positiu i constructiu amb tot el grup. Pot haver de ser valent i tractar de trobar solucions innovadores per a aquests problemes. També és la feina del director generar harmonia dins del cor i gestionar les diferències de tal manera que al final es converteixin en la riquesa del cor. Els directores poden buscar inspiració per a tals lideratges en diferents recursos, com ara buscar casos

similars tant en el seu propi cercle social com en la literatura sobre direcció. És important recordar que vostè com a director no és l'únic que experimenta aquestes dificultats dins del grup. Mantingui la calma i comenci a buscar solucions, parli amb els companys o simplement entri a Google.

El rol del director

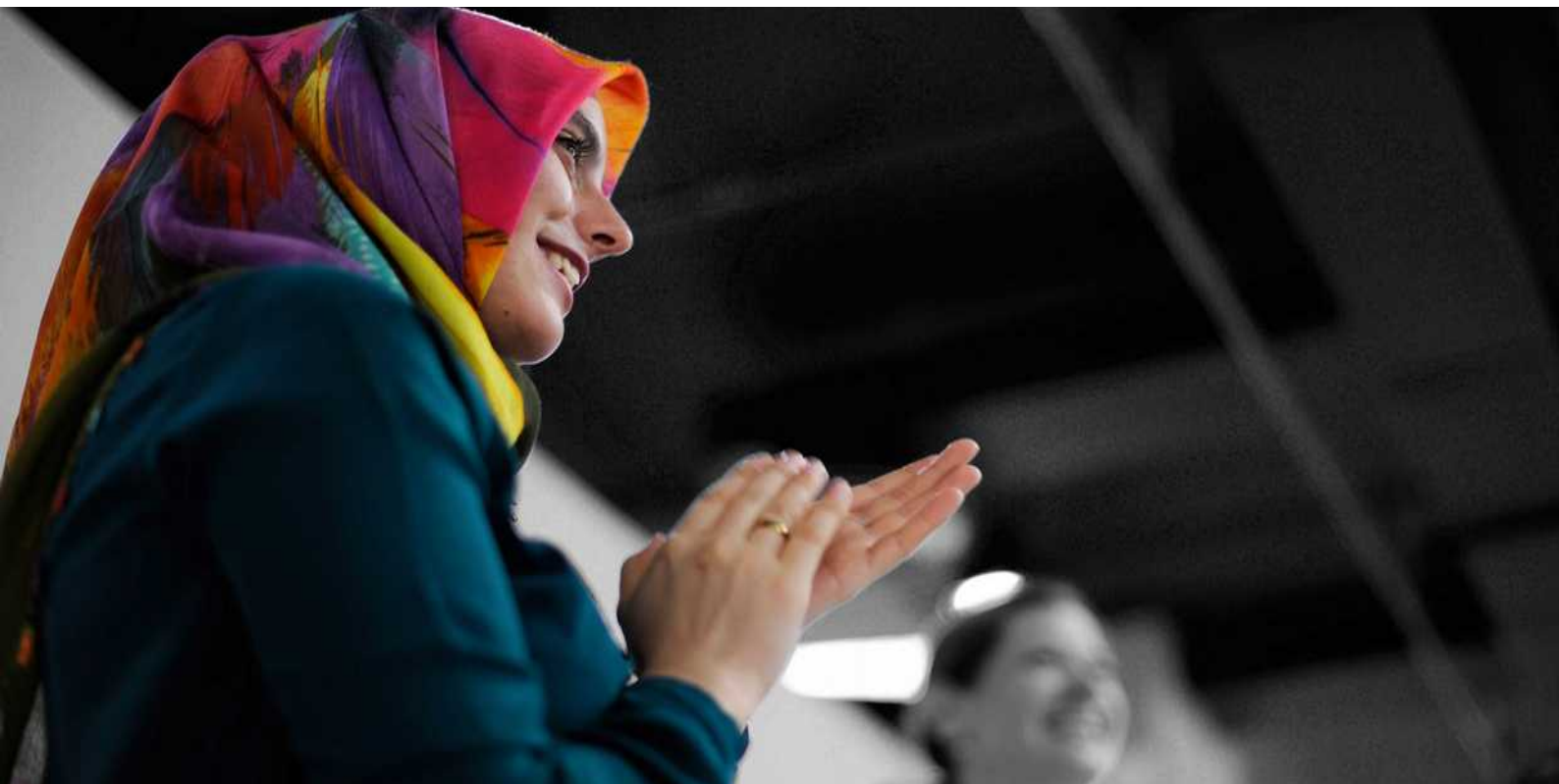
Els directors han de dur molts barrets en projectes amb refugiats. No són només el director musical del grup sinó també el seu líder, organitzador, motivador, constructor d'equips, i a vegades fins i tot simplement un bon "oient" pels seus problemes. La part musical del seu deure a vegades pot ser un detall molt petit en comparació amb altres coses pràctiques a les que pot haver de fer front.

Molts directors informen que la seva feina diària als centres de refugiats consisteix principalment en qüestions d'organització. En aquest sentit, el director actua com a líder del grup, més que com a director artístic. El director del Cor de Refugiats d'Ankara assenyala que la seva rutina bàsica al cor inclou una gran quantitat de feines logístiques, per tal poder reunir els membres del cor en primer lloc. Quan se li va preguntar sobre el seu paper en els assaigs, va esmentar que, com a director, va passar molt de temps amb la disciplina bàsica del cor. En aquesta experiència, els refugiats solen ser agressius i, per tant, la figura del director ha de tenir un caràcter fort.

Diverses experiències demostren que els projectes corals tenen més èxit quan els membres tenen una connexió emocional amb el director. Com que el treball realitzat amb els cors de refugiats no és només per a finalitats musicals, el caràcter artístic del director tendeix a tenir un paper secundari en els projectes. En canvi, la seva capacitat d'unir els membres del grup i les seves habilitats per fer-los creure que la música pot ser un mitjà de reconciliació tenen un paper més important.

Alguns projectes també esmenten que el director en ocasions ha d'invertir més temps "de tu a tu" amb els membres del cor del que seria necessari en l'ambient coral habitual. El motiu d'això pot ser que els refugiats puguin tenir més necessitats personals per compartir amb el director o simplement necessiten compartir problemes més logístics o psicològics amb el líder del grup. Per tant, en un cor de refugiats, els directors han d'estar més preparats per escoltar als membres del cor que en un cor estàndard.

Capítol 5: Actuacions

La importància de l'actuació per als projectes de refugiats varia molt de cas a cas. Molts plantejaments consideren innecessaris els espectacles, doncs l'objectiu és el procés d'unir el cor. Tenint això en compte, no és fonamental que els joves refugiats puguin actuar en un escenari davant d'un públic organitzat. Els assajos, tallers o sessions, regulars o irregulars, són suficients per satisfer les necessitats del projecte. Alguns suggereixen que les actuacions sí són importants per als projectes amb refugiats. Per a aquests projectes, el rendiment és una part inseparable del procés i té els seus propis beneficis.

És necessari?

Els projectes que no consideren les actuacions com a punt crucial, suggereixen que el seu principal objectiu és facilitar la plataforma de cant col·lectiu. Quan els joves refugiats s'uneixen per cantar, tenen l'oportunitat d'escapar de les seves experiències traumàtiques passades, almenys emocionalment. Potser no hi ha la necessitat d'acabar aquesta plataforma de cant col·lectiu amb un concert. Alguns organitzadors del projecte afirmen que es tracta d'una pèrdua d'energia i de temps. Uns altres afirmen que en aquest context, amb els nens petits, el rendiment no és important. Un dels líders del projecte a Mysebu va esmentar que no podien treballar enfocats en una actuació, ja que no sabien durant quant de temps els joves viurien allà. Sense una garantia de continuïtat, el compromís d'una actuació pot ser molt difícil de fer.

D'altra banda, els projectes que prioritzen les actuacions afirmen que té avantatges propis. Segons moltes pràctiques, els concerts creen una motivació del grup més forta. Treballar cap a una actuació centra més al cor, ja que tenen un objectiu específic que comparteixen. Les persones del grup tindran més autoestima i respecte cap a sí mateixos després de complir el procés d'assaig i una bona actuació. El sentiment principal és el "d'assoliment". D'altra banda, tenint en compte que la representació probablement implicarà d'altres refugiats del centre de refugiats, també compartiran el que han estat treballant amb els altres refugiats. Això també es pot veure com un

regal per als seus companys i famílies, la qual cosa suposaria una experiència constructiva per als no membres del cor. A final, fins i tot pot augmentar el nombre de membres del cor. Si el públic inclou altres parts de la societat, l'espectacle també augmentaria la consciència sobre els refugiats i les seves experiències.

Algunes experiències afirmen que actuar en un escenari genera més orgull per als nens i els aplaudiments que obtenen pot ser la primera experiència de la seva vida de rebre aplaudiments d'un públic. Aquest pot ser un moment innovador per a moltes persones. També se senten més respectats després d'haver actuat davant d'un públic.

Quins són els reptes?

El principal repte per treballar de cara una actuació és que potser no hi hagi un grup sòlid de persones que segueixi els assajos amb regularitat. Les necessitats fonamentals dels refugiats i la naturalesa dels centres de refugiats poden donar lloc a grups variables en diferents sessions. És possible que alguns membres no puguin ni tan sols assistir al concert el dia l'actuació perquè han de d'ocupar-se d'altres assumptes. També és molt possible que la majoria dels membres no tinguin experiència prèvia en cant coral i, per tant, poden no estar familiaritzats amb el funcionament dels concerts occidentals. Entrar a l'escenari i sortir de l'escenari, estar dempeus davant del públic, saludar després de l'actuació i el pànic escènic són temes que s'han de tractar d'un en un a mida que van sorgint.

També és important tenir en compte que una funció augmentarà els costos del projecte. Depenent dels elements de l'actuació (instrumentistes, vestuari, necessitats tècniques, locals, etc.), el pressupost pot veure's greument afectat. I un espectacle sempre necessita un públic, que és un altre tema a tractar.

Com es resolen?

Alguns reptes pràctics relacionats amb els cantants es poden resoldre creant un ambient de concert als assajos. Per exemple, una part del grup pot interpretar una cançó per als altres membres del cor que fan de públic. Això genera l'entorn de concert i familiaritza els cantants amb l'estat psicològic de ser a l'escenari. També és totalment comprensible si l'actuació té aspectes musicals pobres. Això és una part natural del procés de treball i ningú espera que el concert tingui un resultat musical perfecte. El director del grup pot no tenir cap influència sobre alguns reptes, per exemple, ningú pot canviar el fet que de sobte un membre no pugui participar a l'actuació per motius pràctics. Aquests fets han de ser acceptats tal com són.

Els reptes relacionats amb els pressupostos s'han de tractar acuradament. Atès que l'objectiu del projecte no és generar més diners i gastar més, el director ha de trobar solucions intel·ligents al problema pressupostari. Una possibilitat econòmica és oferir una actuació als altres membres del centre de refugiats. Una altra manera és posar-se en contacte amb les institucions polítiques o privades que donen suport als centres de refugiats i demanar el seu suport logístic.

On actuar?

El lloc de l'actuació ha de ser, sobretot, un lloc de fàcil accés i on els membres del cor se sentin còmodes. Organitzar un concert en una església no és factible si els membres musulmans del cor expressen fortes reserves. En aquests casos, es poden utilitzar espais «neutrals» com els centres culturals o les escoles. El lloc no ha d'estar molt allunyat de l'allotjament dels refugiats, per temes de transport i per la gent del centre de refugiats que vulgui assistir al concert. Els refugiats també poden no voler viatjar lluny dels seus habitatges temporals. És important organitzar mitjans de transport gratuïts per als refugiats. Un lloc que no necessiti transport és encara millor. En molts casos s'han utilitzat escoles, centres culturals, sales de concerts petites, però també llocs alternatius com biblioteques o organitzacions benèfiques.

Reclutant un públic

La manera més simple i senzilla de trobar audiència per a les actuacions és convidar altres refugiats. Aquest és un grup fàcilment accessible i un mitjà significatiu per valorar la feina realitzada compartint-la amb els seus companys.

Actuar al mateix centre de refugiats o allotjament també manté els costos sota control. Un altre possible públic és la gent que viu al barri. L'objectiu principal és crear una comunicació càlida entre els habitants de la ciutat nadius i els refugiats. Convidar a les autoritats locals a l'actuació ajuda amb el reconeixement del projecte i pot ajudar a desencadenar el suport dels responsables.

Què esperar d'una actuació

El resultat final probablement no sigui una actuació convencional. El resultat musical pot variar en funció dels nombrosos factors comentats anteriorment i no ha de ser un criteri per jutjar l'èxit del concert. Però, tot i això, un dels factors motivadors és treballar conjuntament enfocant-se en la qualitat.

Un director explicar que la disciplina combinada amb la compassió i la comprensió són els elements principals d'una actuació final exitosa. Amb tots aquests reptes, no és fàcil preparar un grup per a un concert. Molts projectes asseguren que alguns membres sempre falten en els assaigs, és difícil que assisteixin a les sessions amb regularitat, i de vegades, la gent torna a aparèixer de sobte i això pot desfer els plans ja establerts. De vegades, els membres no apareixen el dia del concert. Per tant, no esperi gaire en un concert, només gaudeixi de l'experiència humana.

Recursos i referències

Descarregueu els altres tres manuals del projecte "Sing Me In" del nostre lloc web:

- "Sing Me In: Incloent als joves d'origen migrant a cors ja existents"
- "Sing Me In: Treballant en l'entorn escolar"
- "Sing Me In: Guia de repertori"

Developing narratives around Migration

<https://www.ietm.org/en/publications/creation-and-displacement-developing-new-narratives-around-migration?platform=hootsuite>

Mapping Creation and Displacement (published in cooperation with CAE)

[Mapping "Creation and Displacement: developing new narratives around migration"](#)

With Annex – list of projects

[Annex listing 141 artistic projects and initiatives dealing with refugees and migration](#)

Canas, Tania. RISE 2017. "10 Things You Need To Consider If You Are An Artist – Not Of The Refugee And Asylum Seeker Community- Looking To Work With Our Community" <http://riserefugee.org/10-things-you-need-to-consider-if-you-are-an-artist-not-of-the-refugee-and-asylum-seeker-community-looking-to-work-with-our-community/>

Dunderovic, Igor. Ballade.no 2017, "Musikk i mottak og danser med ulver" <http://www.ballade.no/sak/musikk-i-mottak-og-danser-med-ulver/>

UNHCR 2017a. "Figures at a Glance – Statistical Yearbooks", <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

UNHCR 2017b. "Global Trends - Forced Displacement in 2016". <http://www.unhcr.org/globaltrends2016/>